

УДК 908.271
ББК 9.0

Ігор Любчик
(м. Івано-Франківськ, Україна)

ДЕКІЛЬКА ШТРИХІВ З ІСТОРІЇ ЦЕРКВИ Й МОНАСТИРЯ В с. ЛИПІВКА ТИСМЕНИЦЬКОГО РАЙОНУ

У дослідженні автор уперше робить спробу дослідити сторінки історії монастиря в селі Липівка Тисменицького району. Проаналізовано перекази місцевих жителів, топоніми, які пов'язані з його діяльністю. Установлено, що монастир діяв недовго – у 1711–1720-х рр.

Ключові слова: монастир, ченці, Ляцьке, Василяни, православ'я.

Липівка – одне з найстаріших сіл у Тисменицькому районі Івано-Франківської області. Згідно з нововиявленими архівними матеріалами, перша згадка про село Ляцьке (перша назва с. Липівка) датується 1390 р.¹ Однак немає сумніву, що початки його заселення ще раніші, адже походження назви свідчить, що воно могло з'явитися ще в середині XIV ст. Із середини XIX ст. село йменується в документах як Ляцьке-Шляхецьке.

Характерною особливістю в історії села була наявність багатьох родів української шляхти, яка, без сумніву, впливала на його розвиток. Один з відомих релігійних і громадсько-політичних діячів Галичини, уродженець села о. Тит Войнаровський у своїх спогадах згадував, що місцева українська шляхта в Ляцькому становила майже половину населення².

Осередком духовності в селі донині залишаються старенька дерев'яна церква Воскресіння Христового, яка стоїть у центрі Липівки як свідок нашої минувшини, й урочище в західній частині села під назвою "Монастир". Їх історія оповита місцевими переказами, які вже не одне століття жителі села передають з покоління в покоління.

Народні перекази жителів с. Липівка бережуть пам'ять про існування в західній околиці села монастиря та монастирське походження дерев'яної церкви Воскресіння Христового. Свідченням цього є щорічні процесійні походи липівчан і жителів сусідніх сіл до джерела, яке знаходиться на території монастиря.

Окремо питання діяльності монастиря в Ляцькому дослідники не розглядали, а отже, невідомою є фактично вся його історія – від часу заснування до обставин ліквідації. З метою відкрити для жителів краю окремі факти з історії церкви й монастиря декілька статей автор рядків розмістив на шпальтах місцевої періодики та порушив у праці з історії села³.

У статті своїм завданням ставимо розкрити кілька штрихів з історії чернечої обителі в Ляцькому, які б, окрім народних переказів, були підтверджені аргументованими фактами.

У західній околиці села в лісі близько 1700 р. була збудована й освячена дерев'яна церква, яка пізніше стала монастирською. Після закриття монастиря вона одразу ж була розібрана й перевезена в центр села, де стоїть і сьогодні. Із часу перенесення в село монастирська церква освячена на честь Воскресіння Христового, хоча храмовим святом у селі є 7 липня на честь Івана Хрестителя. Додамо, що дуже мало ймовірно видається, щоб на честь обох релігійних свят чи святих храм був освячений у монастирі. Адже його назва – Свято-Троїцький монастир.

На 1896 р. знаходимо майновий опис церкви, у якому повідомляється, що стиль церкви візантійський, стан – середній⁴. Основним конструктивним прийомом під час її будівництва був зруб. У 1908 р. до церкви було добудовано захрестію. Рішенням об-

ласної ради від 1991 р. дерев'яна церква в с. Липівка була взята під охорону обласного управління культури.

І сьогодні особливо вражає інтер'єр храму, оглядаючи який, ніби потрапляєш в епоху сивої давнини. Він відзначається затишністю та урочистістю. Особливу цінність має іконостас, якому властивий східно-християнський стиль. Цікавою видається намальована ікона Іова Почаївського (світське ім'я Іван Желізо), уродженця с. Угорники, який у місцевому православному монастирі розпочав своє духовне життя, прийнявши чернечий постриг і велику схиму. Прожив Іов Почаївський в Угорницькій чернечій обителі 23 роки⁵.

Та все ж повернемося до витоків монастирського життя в Ляцькому. Урочище під назвою "Монастир" і річку Лебедівка біля нього в с. Ляцьке ми знаходимо в Йосифінській метриці села за 1787 р.⁶. Один з найвизначніших українських істориків Іван Крип'якевич згадує у своєму дослідженні про монастир у Ляцькому Товмацького повіту й подає хронологічні рамки його існування – 1711–1724 роки, однак не повідомляє його назви⁷. Про православний чоловічий Свято-Троїцький монастир у Ляцькім у 1711–1727 рр. згадує у своєму дослідженні Р. Лукань⁸.

Конкретні роки існування монастиря в селі свідчать уже не про легендарний характер розповідей, а про діяльність конкретної духовної інституції.

Проте більш конкретні відомості з історії та діяльності монастиря є дуже обмеженими. Цю таємничість певною мірою нам вдалося розкрити за допомогою вивчення окремих видань кінця XIX ст. Дивним, на перший погляд, видається взагалі відсутність згадки про існування монастиря в селі Ляцьке-Шляхецьке (на кінець XIX ст. село мало таку назву) у багатотомному виданні "Словник географічний Королівства Польського і інших країв слов'янських", де автори подають опис села⁹.

Натомість цінну, як нам здалося, інформацію знаходимо в довідці про село Лядське в повіті Бучацькім (тепер – село Лядське Монастирського району), де занотовано: "Колись був тут монастир василіянів. Засновник монастиря, о. Партеній, був на соборі унівськім в р. 1711. Ревізія ігуменів у 1724 р. відзначила: "Монастир Лядчанський за підтримки діячів тамтешньої шляхти. о. Гедеон Коблянський строїтелем там залишається; нема "благословення". Законників нема. Сам один з чоловіком. При регуляції в 1744 р. нема вже згадки про той монастир"¹⁰. Вважаємо, що автори допустилися помилки при визначенні сіл Ляцьке біля Тисмениці й Лядське біля Устя. Про зазначену плутанину, на наш погляд, указують деякі факти. Так, у Лядському Монастирського району ніколи не було монастиря. А скупченням шляхти було саме село Ляцьке біля Тисмениці, за підтримки якої й діяв монастир. Відзначена хронологія вперто свідчить, що це монастир у Ляцькому біля Тисмениці.

Отже, можемо зробити висновок, що монастир у селі Ляцьке мав невелику кількість монахів, а згодом у 1720-х роках припинив своє існування взагалі через їх відсутність. Із ревізії ігуменів, яка здійснювала огляд монастирів у Галичині в 1724 р., стає зрозумілим, що, перебуваючи в монастирі с. Ляцьке, його настоятелем і надалі залишався о. Гедеон Коблянський. Як і багато інших монастирів, чернеча обитель у Ляцькому змушена була мати свого мецената, яким у Ляцькому виступила численна місцева українська шляхта. Можемо тільки констатувати, що митрополит Йосип Шумлянський був одним із щедрих меценатів Угорницького Свято-Преображенського православного монастиря. У XVIII ст. величезним мастком у центрі села Ляцьке володіли брати Дмитро й Василь Шумлянські¹¹.

Слід наголосити, що територія монастиря була обрана не випадково. Чернеча обитель була розташована серед чудової природи, в енергетично активній зоні, яка особли-

во сприятлива для духовного очищення й активного накопичення психологічної енергії під час молитви. Сьогодні найбільш помітним є водяний рів, який омивав монастир з усіх боків.

У старій дерев'яній церкві Воскресіння Христового в захрестії над престолом тривалий час зберігалася найцінніша пам'ятка для жителів села Чудотворна ікона "Богородиця-Одигітрія", яка тісно пов'язана з історією Свято-Троїцького монастиря в Ляцькому.

Цей іконографічний тип можна віднести до найпоширеніших образів у Галицькій землі, що представляє поясне в мафорію зображення Богородиці з благословляючим маленьким Ісусом Христом на руках¹².

Ікона "Богородиця. Одигітрія"
зі Свято-Троїцького монастиря.
Зберігається в церкві Воскресіння
Христового в с. Липівка

Ікона "Богородиця. Одигітрія".
Богородчанський іконостас.
Автор Йов Кондзелевич

Коли монастирську церкву перенесли в село, що сталося через декілька років після закриття монастиря, то разом з нею перенесли й ікону. За переказами старожилів, ікона чудом тричі поверталася на старе монастирське місце й плавала на цілющих водах джерела, а селяни знову й знову урочисто повертали її в село.

У церкві "Воскресіння Христового" ікона зберігалася над престолом, а у 2003 році була вперше знята. Шостого липня парафіяни Липівки та навколишніх сіл щорічно урочисто несуть її на молитву на місце її об'явлення в лісі біля старого дуба та монастирського джерела, де стояла чернеча обитель.

У 1887 р. на голови Богородиці й Ісуса були прикріплені дві срібні, покриті золотом корони, які до того часу були намальовані. На короні Богородиці є напис, що їх пожертвувала Анеля Майковська. На обох коронах прикріплено 9 коштовних каменів.

У 2003 р. ікону "Богородиця-Одигітрія" було віддано на реставрацію, яку проводив художник-реставратор В.Твердохліб. Із результатів реставрації видно, що сама Чудотворна ікона, на якій зображена Богородиця з Ісусом, у руках якого Євангеліє, має розмір 37х42 см.

Під час реставрації художник виявив чотири живописних нашарування, останнє з яких було зроблено приблизно в першій половині XX ст. Важливе значення має оновлення ікони, яке було здійснене у XVIII ст.: підмальовували на іконі все, за винятком лику Богородиці. Тоді був нанесений сусальним золотом рослинний орнамент на червоному мафорії Богородиці. На думку реставратора, ікона була вбрана в ризи, що засвідчують чорні плями на підборідді Христа, шиї Богородиці та навколо рук, сліди від цвяхів. Проте в процесі роботи реставратор помітив, що під гіматієм Христа й мафорієм Богородиці проглядає ще давніший червоний колір. Це найдавніше живописне нашарування й дозволило зробити висновки, що написана ікона наприкінці XVII ст. У результаті реставрації чітко видно контур старого вівтаря, у якому зберігалася Чудотворна ікона. Вівтар був напівкруглий з капітелями й колонами.

Певне оновлення ікона отримала в XIX ст., але зображення Богородиці не торкалися. Тоді Чудотворну ікону вмонтували в щит, на якому була зображена монастирська природа разом із дубом, криницею та дорогою.

Сам монастирський пейзаж має неабияку історичну цінність. Він залишається єдиним свідченням, що історія Чудотворної ікони починається саме з того прадавнього монастирського місця.

У другій половині XIX ст. верхня частина щита була подовжена, а весь щит з іконою вбраний у раму.

Цікавим на сьогоднішній день залишається й питання авторства ікони. Можна тільки констатувати ряд припущень, які виникли в процесі досліджень. Одне з них те, що Чудотворна ікона “Богородиця-Одигітрія” з монастиря в Ляцькому за іконографічними ознаками є дуже схожою до ікони з Богородчанського іконостасу Христо-Воздвиженського храму, авторство якої належить славетному тогочасному маляру-монаху Йову Кондзелевичу (1667–1740). Він трудився над іконостасом у період 1698–1705 рр. Дослідники відзначають, що Йов Кондзелевич працював ще по селах Прикарпатського краю на замовлення парафіян. Отож не виключаємо, що авторство ікони “Богородиця-Одигітрія” у Липівці належить Йову Кондзелевичу.

На завершення слід зауважити, що жителі Липівки та сусідніх сіл ніколи не забували стежки до монастирського джерела. Нині до криниці на території колишнього монастиря в с. Липівка частішими стали паломницькі прощі. Так, за участю митрополита Володимира Війтишина відбулися 9 червня 2012 р. Третя Архієпархіальна проща учнів катехитичних шкіл до Липівської Чудотворної ікони, а 1 червня 2013 р. проща спільноти “Матері в молитві”.

1. Сіреджук П. Першовитоки Прикарпаття / Петро Сіреджук // Краєзнавчий збірник на пошану Богдана Гаврилівца. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 45.
2. о. Тит Войнаровський. Спогади з мого життя // Сохоцький І. Будівничі новітньої української державності в Галичині // Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. / Ісидор Сохоцький. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто : Наук. т-во ім. Шевченка, Бібліотека українознав. – 1961. – Ч. 8. – С. 15.
3. Любчик І. Наші святині. З історії церкви і монастиря в селі Липівка / Ігор Любчик // Нова Зоря. – 2001. – 27 верес.; Любчик І. Покровителька людських сердець / Ігор Любчик // Нова Зоря. – 2003 ; Любчик І. Через роки і долі. Нарис історії с. Липівка / Ігор Любчик. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2002. – 154 с.; Любчик І. Дорога до джерела / Ігор Любчик // Нова Зоря. – 2013. – 6 черв.
4. Державний архів Івано-Франківської області (Держархів Івано-Франківської обл.), ф. 504, оп. 1, спр. 686, арк. 17.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ugornyky-monastyr.if.ua/istoriya>.

6. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАЛ України), ф. 19, оп. 6, спр. 31.
7. Крип'якевич І. Середньовічні монастирі в Галичині / Іван Крип'якевич // Записки чина св. Василя Великого. – Т. 2. – Вип. 1–2. – Жовква, 1926. – С. 103.
8. Лукань Р. Василіанські монастирі в Станиславівській єпархії / Р. Лукань. – Львів, 1935.
9. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa, 1884. – Т. 5. – С. 63.
10. Там само.
11. ЦДАЛ України, ф. 19, оп. 6, спр. 31.
12. Коваль І. Джерела іконографії Пресвятої Богородиці у творчості Йова Кондзелевича / І. Коваль, І. Данишук // Карпати : людина, етнос, цивілізація : матеріали міжнар. наук. конф. [“Скит Манявський у духовному і культурному житті України та зарубіжжя: до 400-річчя заснування”], (29–30 верес. 2011 р.). – С. 80.

Игорь Любчик

(г. Ивано-Франковск, Украина)

Несколько штрихов из истории церкви и монастыря в с. Липовка Тисменицкого района

В исследовании автор впервые предпринимает попытку изучить страницы истории монастыря в селе Липовка Тисменицкого района. Проанализированы рассказы местных жителей, топонимы, связанные с деятельностью монастыря. Установлено, что монастырь действовал недолго – в 1711–1720-х гг.

Ключевые слова: монастырь, монахи, Ляцке, Василиане, православие.

Igor Lubchik

(Ivano-Frankivsk, Ukraine)

A few strokes of the history of the church and monastery in the village. Lypivka of Tysmenytsia district

The study author first attempts to explore the pages of the history of the monastery in the village Lypivka of Tysmenytsia district. Analyzed transfers locals place names that are associated with the activities of the monastery. Established, that the monastery was acting not long in 1711–1720's.

Keywords: monastery, monks, Lacki, Basilian Orthodoxy.